

Mycologie: schimmels en gisten

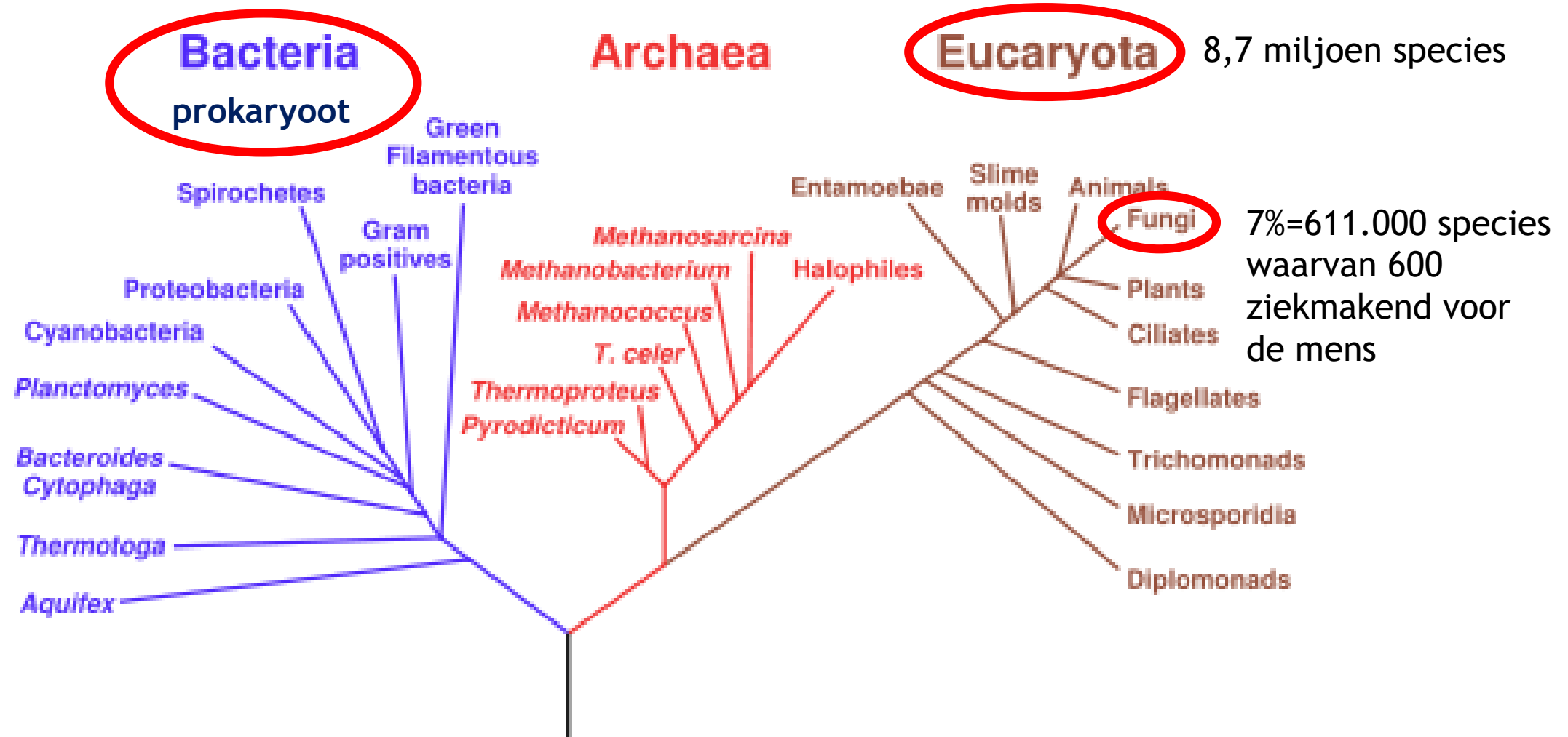
Thecla A.M. Hekker, arts-microbioloog

i.s.m. Dr Karin van Dijk, arts-microbioloog / mycoloog

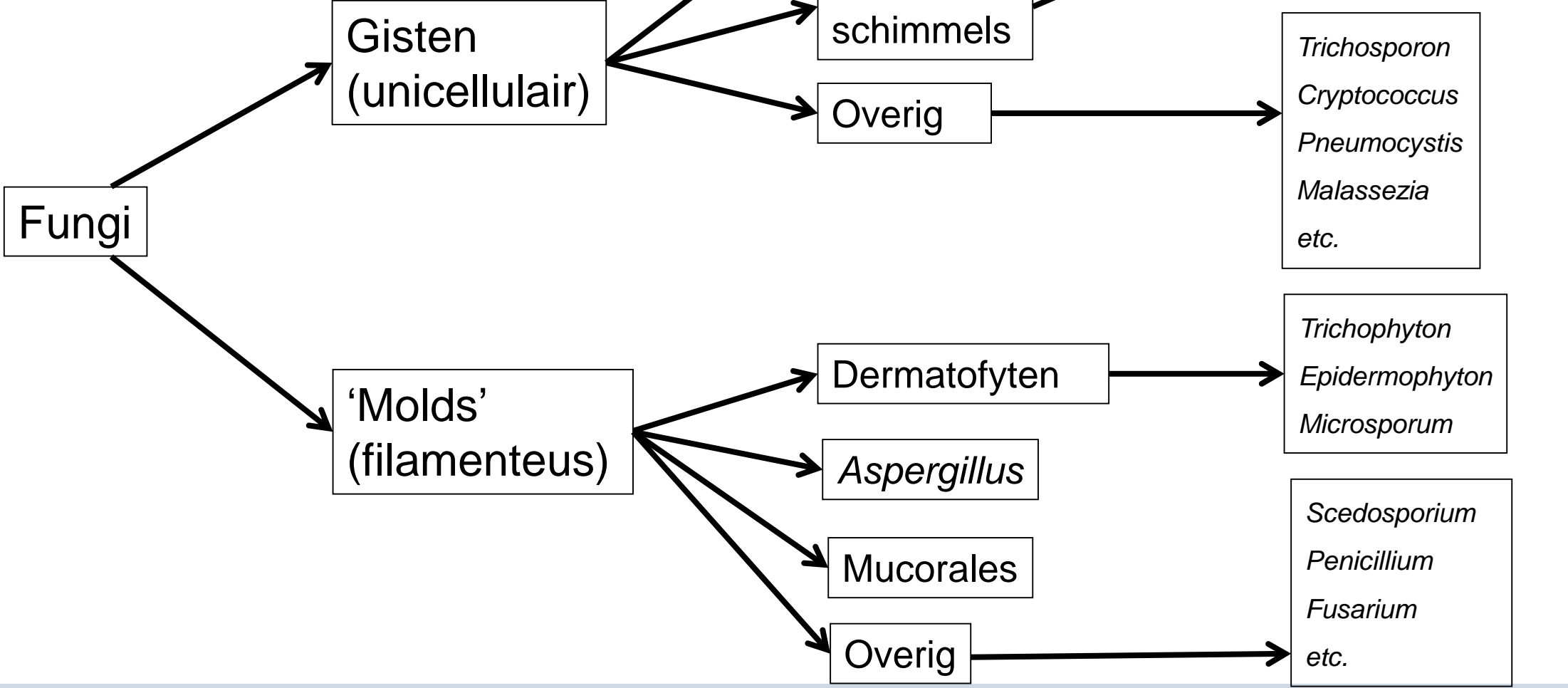

Phylogenetische Levensboom (Tree of life)

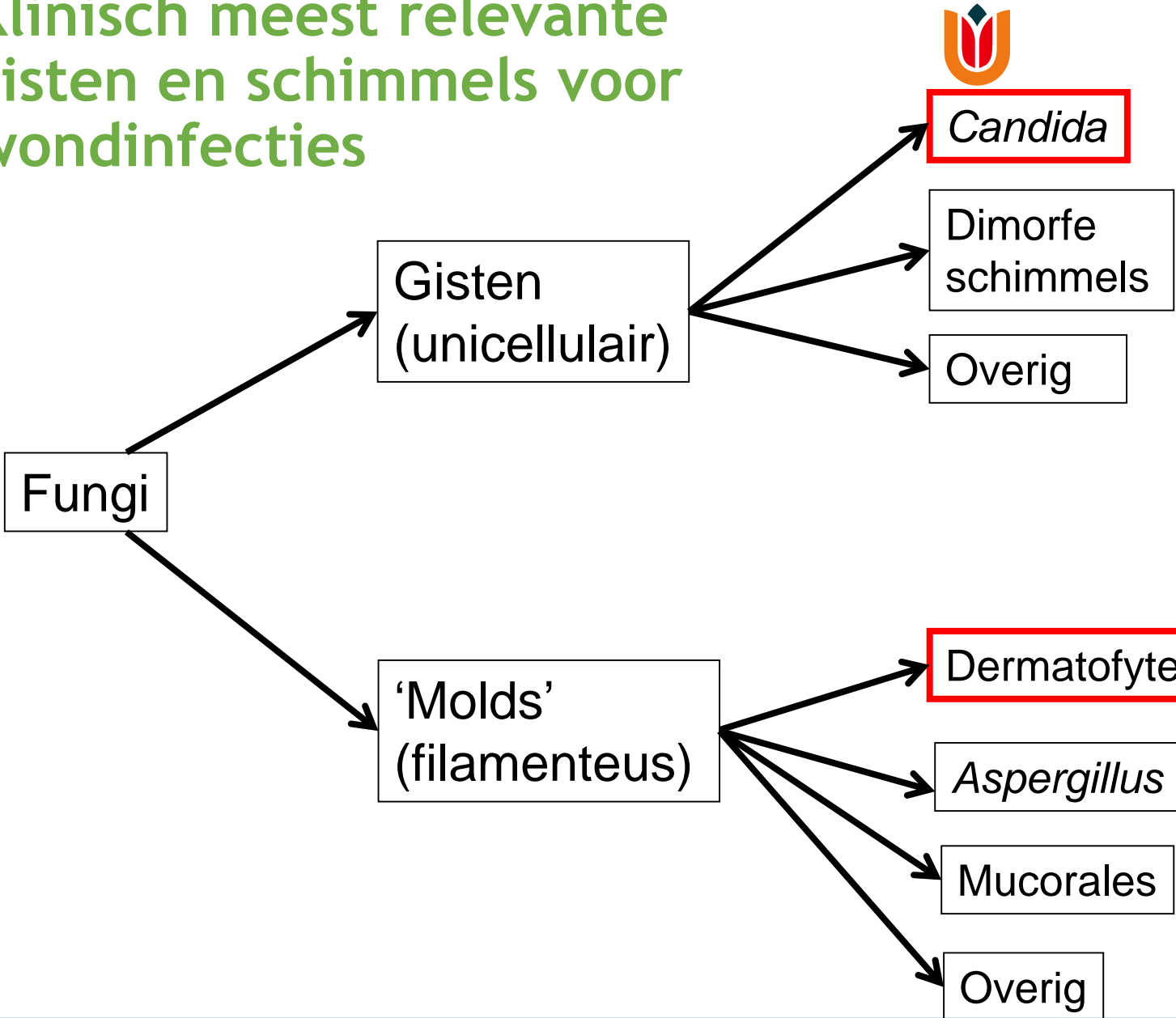

Virussen (pakketje DNA óf RNA met eiwitten eromheen) vallen hier buiten

Klinisch meest relevante gisten en schimmels

Klinisch meest relevante gisten en schimmels voor wondinfecties

Eilandjes voor de kust = gist

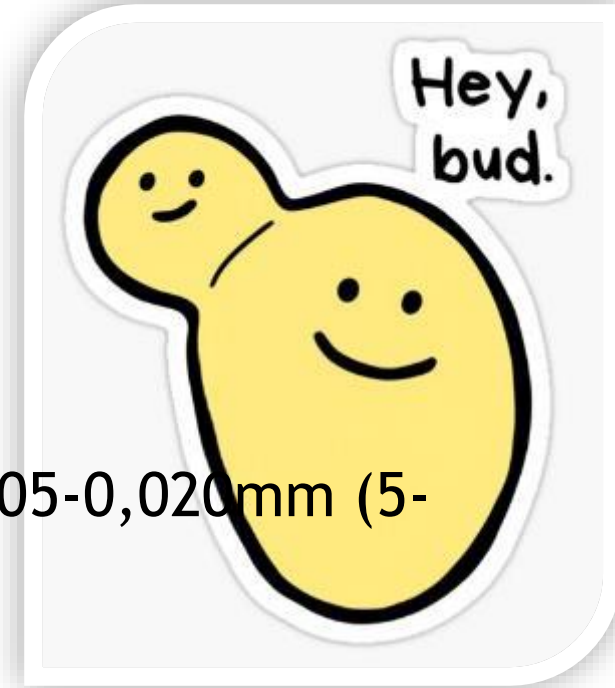

Scherpbegrensd = schimmel

Bouw gist

- Soorten *Candida* spp. Gisten: eencellige micro-organismen 0,005-0,020mm (5-20µm)
- Eukaryoot: DNA in celkern in midden protoplasma
- Gehele cel omgeven door celwand
- Voortplanting: 'budding' / knopvorming: uitstulping → groeit → afsnoering
- Ruststadium: sporen-vorming

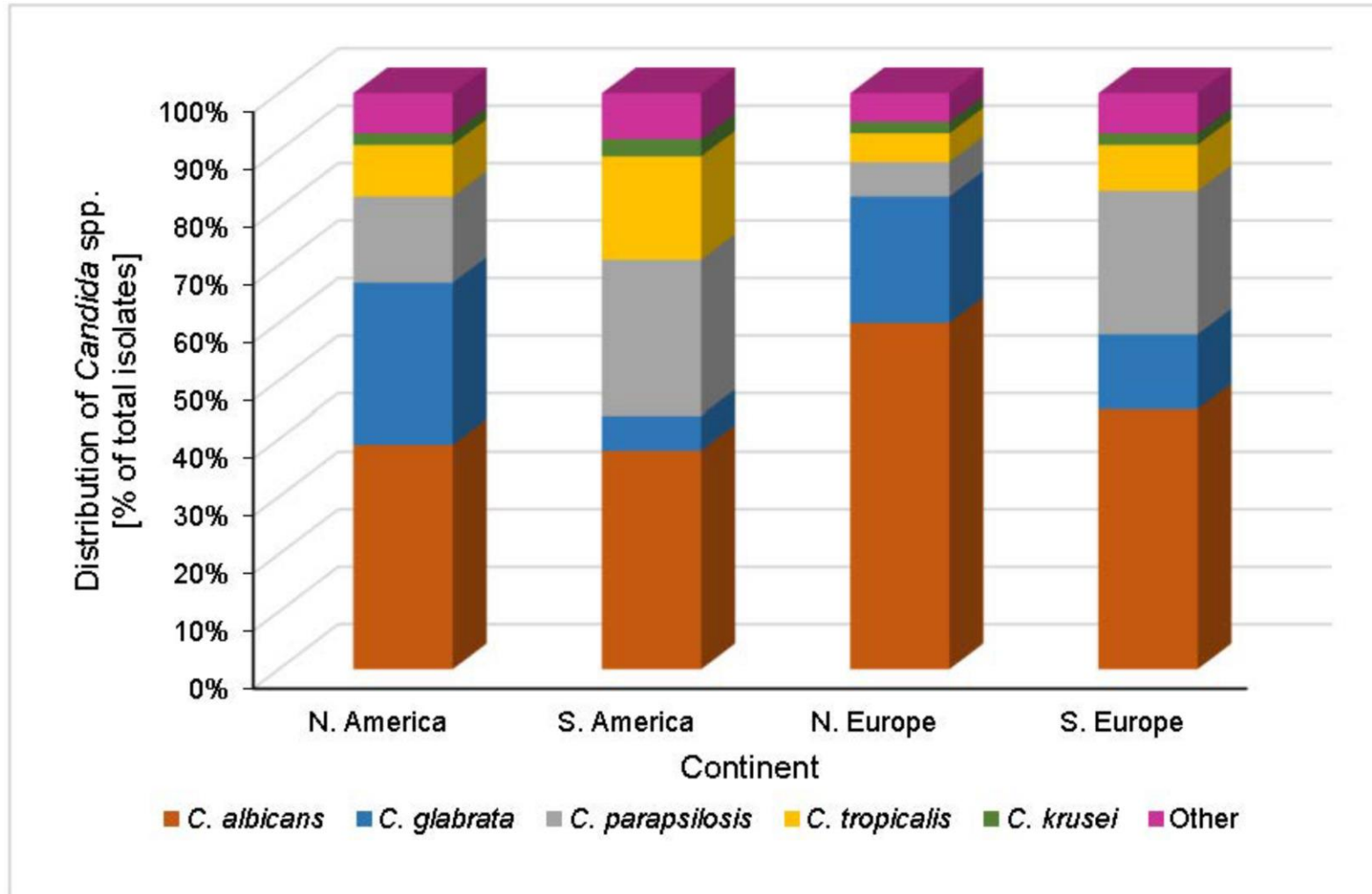

Pathogenese gist

- Onderdeel normaal, gezond microbioom onder andere darm, vagina
- Hechten aan oppervlak gastheercel mbv adhesines → gist opgenomen door endocytosis → productie hydrolases → afbraak barriers gastheercel
- Twee typen infecties
 - oppervlakkig bv orale of vaginale candidiasis
 - diep, systemisch bv sepsis via intravasculaire catheters (biofilm)

Verschillende *Candida* soorten

Antimycotica

- Drie soorten medicatie
 - verschillende azolen, oraal, topicaal en iv
 - liposomaal amfotericine B, alleen iv, bijwerkingen nieren
 - echinocandines, de meeste iv, duur
- Behandeling meestal met azolen zoals ketoconazol, fluconazol, miconazol, clotrimazol, voriconazol
- Sommige *Candida*-soorten, bv *C. glabrata*, resistent voor azolen
- Dan echinocandines zoals anidulafungin, caspofungin of micafungin; in NL (nog) geen orale opties

Gelukkig

- Meeste fungi niet erg pathogeen want groeien niet $>27^{\circ}\text{C}$
- Als gezonde afweer dan zelden ziek
- Immuungecompromitteerd, ook op IC, dan wél, m.n. pulmonaal
 - invasieve pulmonale aspergillose (IPA) door *Aspergillus fumigatus* (sporen!)
 - *Pneumocystis jiroveci* pneumonie (PCP)
- Uitzondering *Candida auris*: groeit zowel $>27^{\circ}\text{C}$ als bij niet-immuungecompromitteerden

Candida auris; gevaarlijk!

- 2009 ontdekt, India, verschillende Afrikaanse landen en
VS: 2019 n=500
2021 n=1500
2022 n=2400
- Mortaliteit 35-50%
- EU: Spanje, Griekenland; NL tot nu toe slechts n=5
- Besmetting via handen en medische instrumenten
- 90% azolen R, 50% amfoB R, 5% echinocandines R

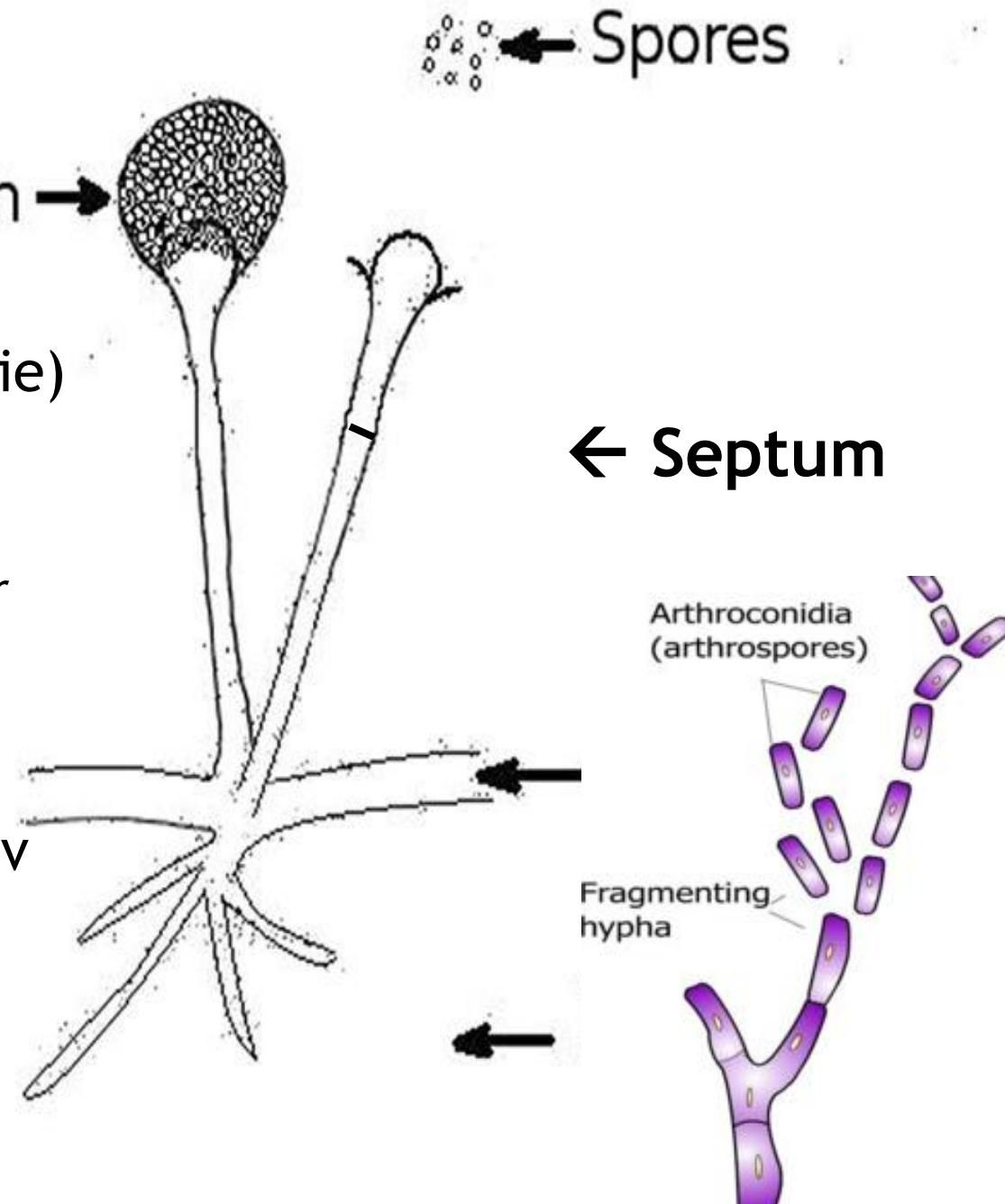

Schimmels

- Fungi bestaan uit cellen met celkern (eukaryoot), mitochondriën, cytoskelet, hyfen (filamenten/draden) en vaak celwand waarin chitine
- Meercellig: schimmels/paddenstoel
- Naamgeving/classificatie adhv seksuele of perfecte fase, waarin meiose
- Sporen: conidia: macroconidia en microconidia (aseksueel)
- Sporen: na ontkiemen → schimmel
- Gedijen goed in warme en vochtige omgeving ($<27^{\circ}\text{C}$)
- Behorend tot normaal huidmicrobioom

Bouw schimmel

- Hyfen
- Sporen: producten van geslachtelijke deling (meiose): eenheid van reproductie (disseminatie)
- Conidia: de novo geproduceerde eenheid van reproductie gebruikt voor disseminatie
 - macronidia: grotere asexuele sporen (gevormd door mitose)
 - microconidia: kleinere asexuele sporen (mitose)
 - arthrosporen: resultaat van fragmentatie van hyfen
- Blastospore: asexuele spore geproduceerd dmv budding (ontspruiten)
- Chlamydosporen: grote, dikwandige sporen in ruste, levensvorm voor ongunstige condities

Pathogenese schimmelinfectie

- Overdracht via arthrosporen, kunnen 15 maanden buiten gastheer overleven
- Voedingsstof: keratine (eiwit) in hoorn, nagels, haar, huid
- Schimmelcellen hechten zich aan keratocyten → keratinases → invasie; virulentie: subtilisine, proteïnase
- Initiële lokale afweer: naast proliferatie keratinocyten, AMPs (β -defensine, cathelicidines) (antimicrobiële eiwitten door epidermale cellen)
- Epidermale dendritische cellen, vooral Langerhans cellen: receptoren voor glucan en mannan
- Later (9-16 dgn.): proinflammatoire cytokines, T-lymfocyten

Dermatomycose

- Oppervlakkige schimmelinfectie stratum corneum en aanverwante structuren, haren en nagels, die nauwelijks immuunrespons oproepen
- Dermatofyten = op de huid groeiende planten
- Dermatofytosis
 - ringworm
 - tinea = boekworm = insect dat gaatjes in papier knaagt
- >900 miljoen mensen aangedaan
- Archetypische lesie: annulaire, asymmetrische (rood-)schilferende plek met scherpe begrenzing en verheven rand, waarin variabele inflammatie, in rand > dan in centrum (randactiviteit)

PROVOKE: dermatologische determinanten

- **P**laats
- **R**angschikking
- **O**mvang
- **V**orm
- **O**mtrek
- **K**leur
- **E**fflorescenties: primair en secundair

Indeling dermatomycosen

1. Plaats van infectie: tinea pedis, manuum, unguium, cruris, inguinalis, corporis, barbae, capitis
2. Betrokken schimmelstam: trichofytie (*Trichophyton*), microsporie (*Microsporum*), epidermofytie (*Epidermophyton*)
3. Onderdeel aangedane huid: epidermomycosen, trichomycosen, onychomycosen

Meest praktisch: 1 en 3

Indeling dermatomycosen vervolg

4. Naar origine

humaan: antropofiel: *Trichophyton*, *Microsporum*, *Epidermophyton*

dieren: zoöfiel: *Nannizia gypseum*

omgeving: geofiel: *Trichophyton*, *Microsporum*, *Nannizia*

5. Vorm groei

ringworm

kalknagels

jock itch

6. Oorzaak: zwemmerseczeem (swimmers itch, athlete's foot)

Waarbij 5 en 6 lekentermen

Mycose?

dermatomycosis pedis

Diagnose; afname materiaal

Afname: 10% KOH, chitine in celwand lost niet op

wegknippen en niet gebruiken

in perifere richting verwijderen

wegknippen

geschikt voor onderzoek

Tinea capitis

Twee methoden

- afschrappen schilfers van kale plek: juist in centrum (i.t.t. andere dermatomycosen); waarom?
- uittrekken aangedane haren met pincet

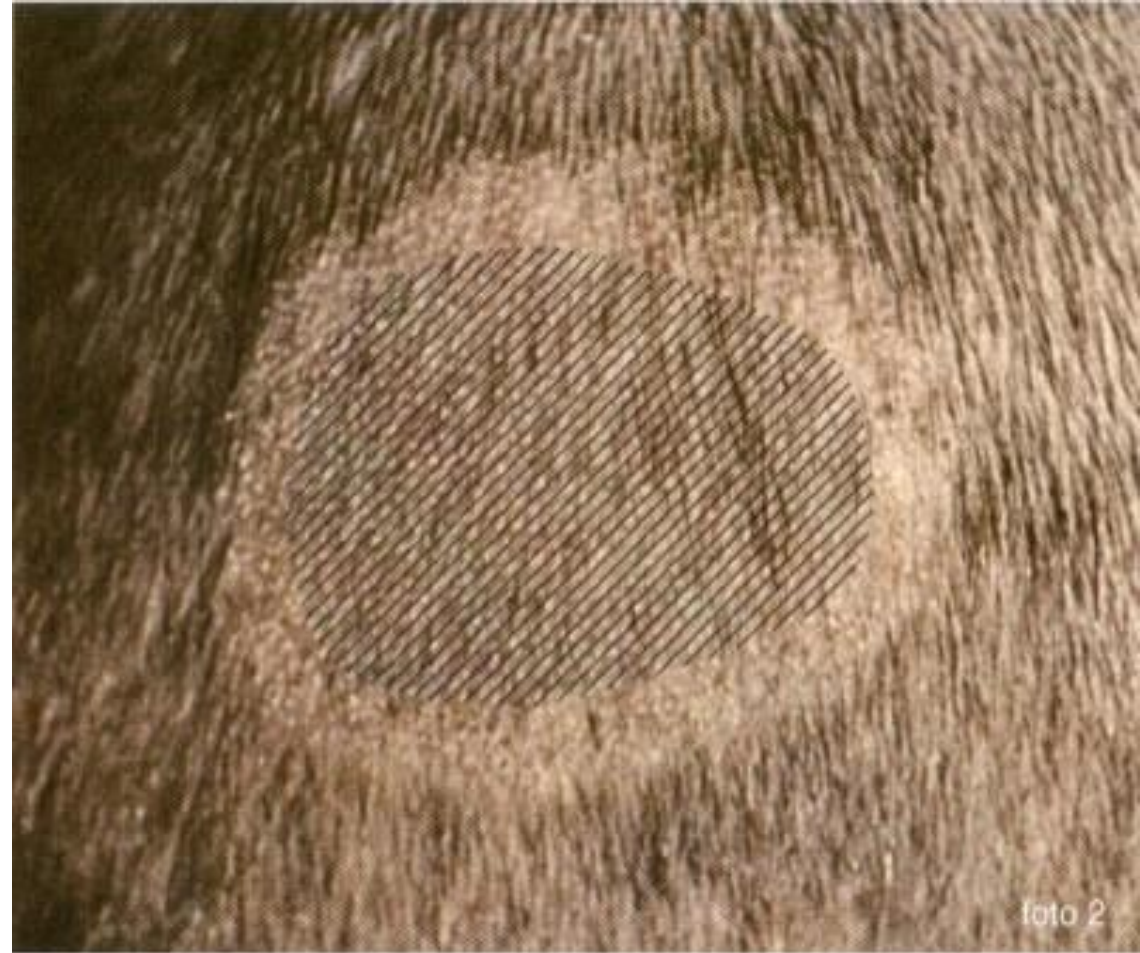

foto 2

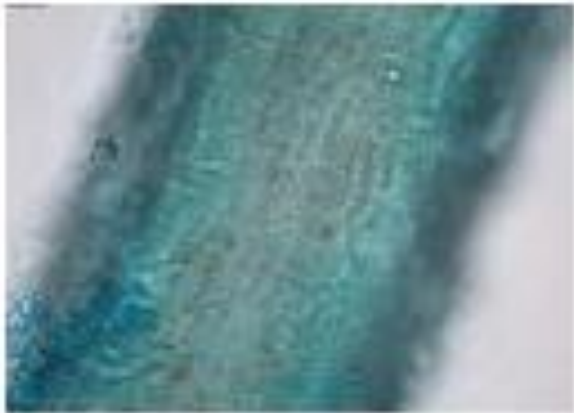
geschikt voor onderzoek

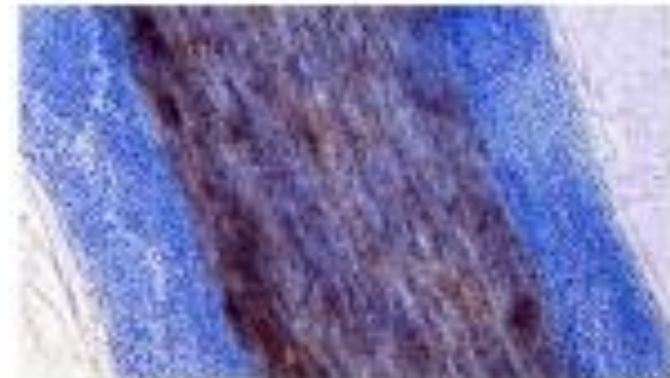
Tinea capitis: endothrix en ectothrix

endothrix

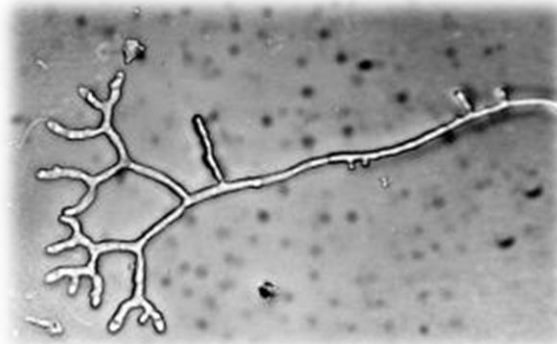
ectothrix

Ernstige vorm tinea capitis: favus

- Kliniek: honingraat (=favus)-korsten, vaak secundaire bacteriële infectie, littekens, chronisch (10-20 jaar)
- *Trichophyton schoenleinii*
- Micr.: hyfen hertengewei, gladde macro- en microconidia
- Vorm van endothrix

Tinea pedis/zwemmerseczeem/athlete's foot

- Verschillende typen
 - interdigitaal 4de-5de straal (85% van de studenten)
 - plantair (moccasin)
 - acuut ulceratief
 - vesiculobulleus
- Oorzaak: *Trichophyton rubrum*, *T. mentagrophytes*, *Epidermophyton floccosum*
- Zwembaden, kleedkamers, dieren
- Remedie: voeten droog+schoon houden, geen strakke schoenen, elke dag schone sokken, korte teennagels, lopen op slippers etc

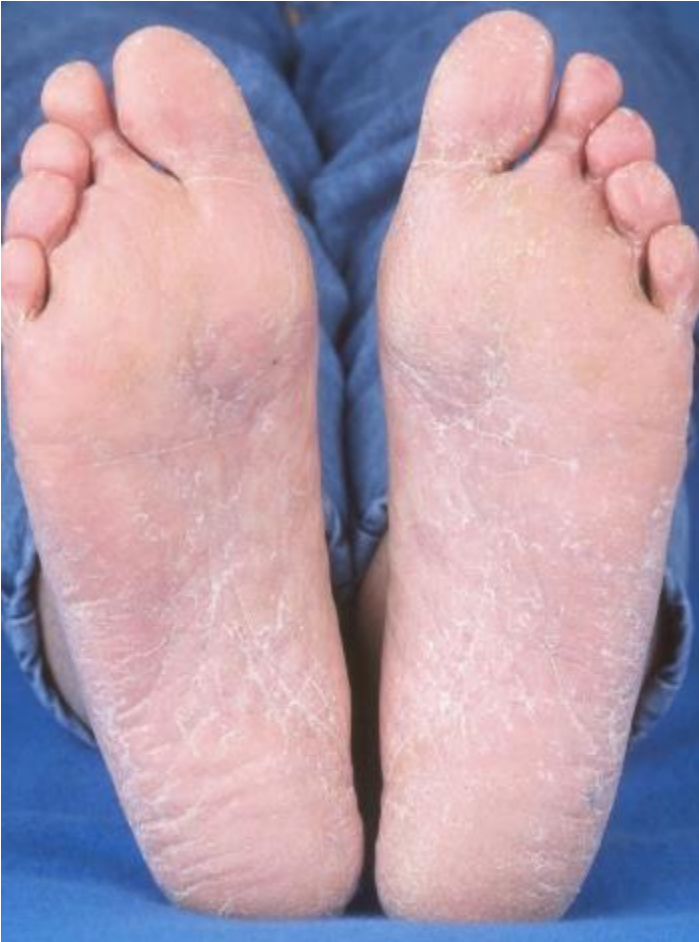
Diagnose: PROVOKE

- Tinea manuum?

Tinea pedis en -ide-reactie handpalm

- Type IV allergische reactie
- Eruptie: erythematovesiculeus of -squameus, gelijkend op eczeem-op-afstand

Zwemmerseczeem

- Huidschilfers tussen tenen
- Naar lab sturen in zakje of potje

Tinea cruris in liezen of op billen

- Andere naam: jock's itch of hadhad
- Sporters, vaker bij jonge mannen, maar ook bij obese (lichaamsplooien), veel-zwetende mensen
- Symptomen: rash, verergerend bij inspanning, jeuk, brandend gevoel, schilferende of craquelé huid, veranderende huidskleur
- Risicofactoren: strakke kleding, diabetes, immuunsuppressie

Aparte categorie huidinfecties: gisten

- *Candida*: gebruikt suiker voor groei
- klinisch: 'eilandjes voor de kust', minder scherp begrensd dan bij schimmelinfectie

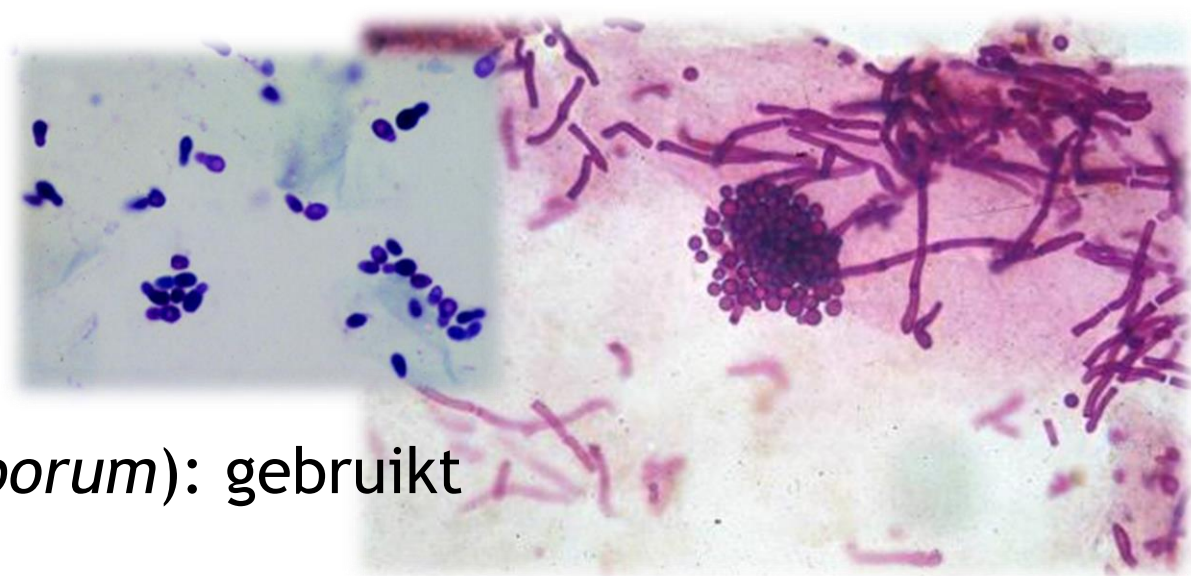

versus

bv: smetplekken →

Aparte categorie gisten

- *Malassezia furfur* (oude naam: *Pityrosporum*): gebruikt vet voor groei
- Klinisch: scherp begrensde gehypopigmenteerde en/of gehyperpigmenteerde maculae, gering schilferend (bij tangentiële trekkracht), soms licht jeukend, ook folliculitis
- Meestal op bovenste deel romp+bovenarmen, maar ook op bovenbenen en hoofd, vooral hals en nek of vanuit behaarde hoofd (roos)

spaghetti and meatballs

Diagnose; microscopie

Conidia	Microconidia (<i>Microsporum</i> and <i>Trichophyton</i> only)	
	Macroconidia	
	Chlamydoconidia	
	Intercalary	
Arthroconidia		
Hyphae	Spiral (<i>T. mentagrophytes</i>)	
	Pectinate (<i>M. audouinii</i>)	
	Antler (<i>T. schoenleinii</i> and <i>T. concentricum</i>)	

Microscopie,

direct:

-hyfen,

-micro- en macroconidia,

-chlamydosporen,

-arthroconidia

Diagnose; microscopie

Conidia	Microconidia (<i>Microsporium</i> and <i>Trichophyton</i> only)	
	Macroconidia	
	Chlamydoconidia	Terminal Intercalary
	Arthroconidia	
Hyphae	Spiral (<i>T. mentagrophytes</i>)	
	Pectinate (<i>M. audouinii</i>)	
	Antler (<i>T. schoenleinii</i> and <i>T. concentricum</i>)	

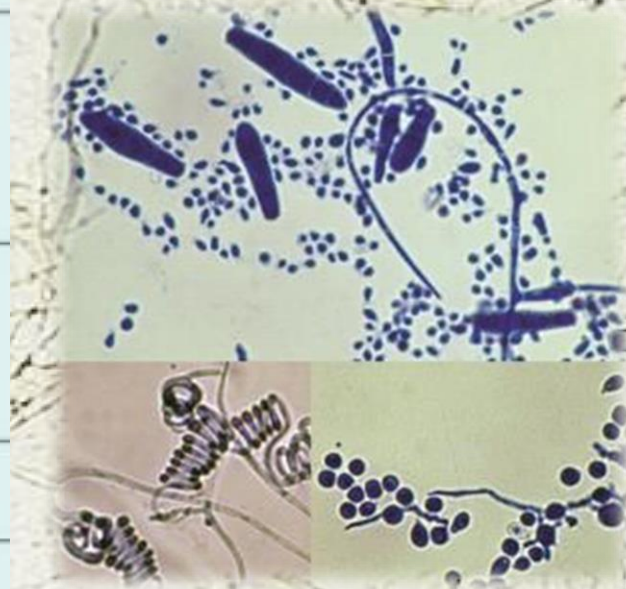

Trichophyton mentagrophytes

Microscopie,
direct:
-hyfen,
-micro- en
macroconidia

Diagnose; microscopie

Conidia	Microconidia (<i>Microsporium</i> and <i>Trichophyton</i> only)	
	Macroconidia	 <i>Epidermophyton</i> <i>Trichophyton</i> <i>Microsporium</i>
	Chlamydoconidia	Terminal Intercalary
	Arthroconidia	
Hyphae	Spiral (<i>T. mentagrophytes</i>)	
	Pectinate (<i>M. audouinii</i>)	
	Antler (<i>T. schoenleinii</i> and <i>T. concentricum</i>)	

Trichophyton mentagrophytes

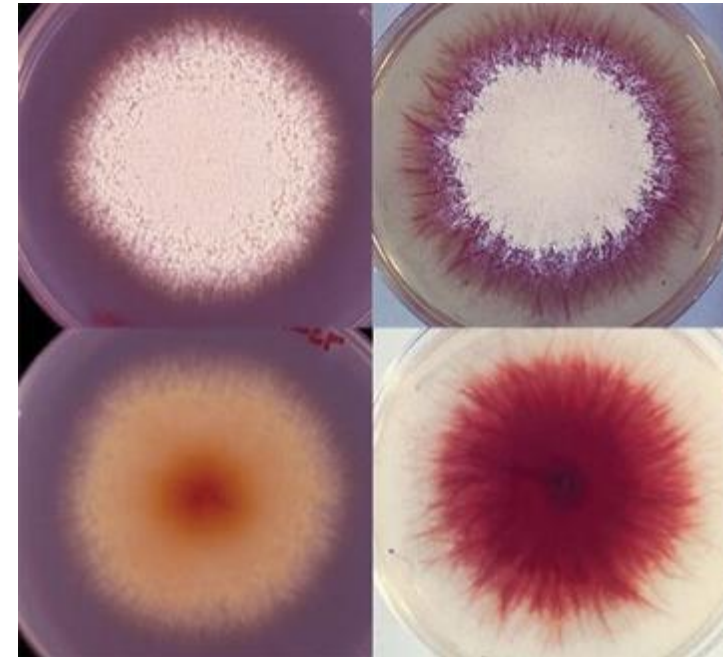
Microsporium canis

Diagnose; kweken, determinatie

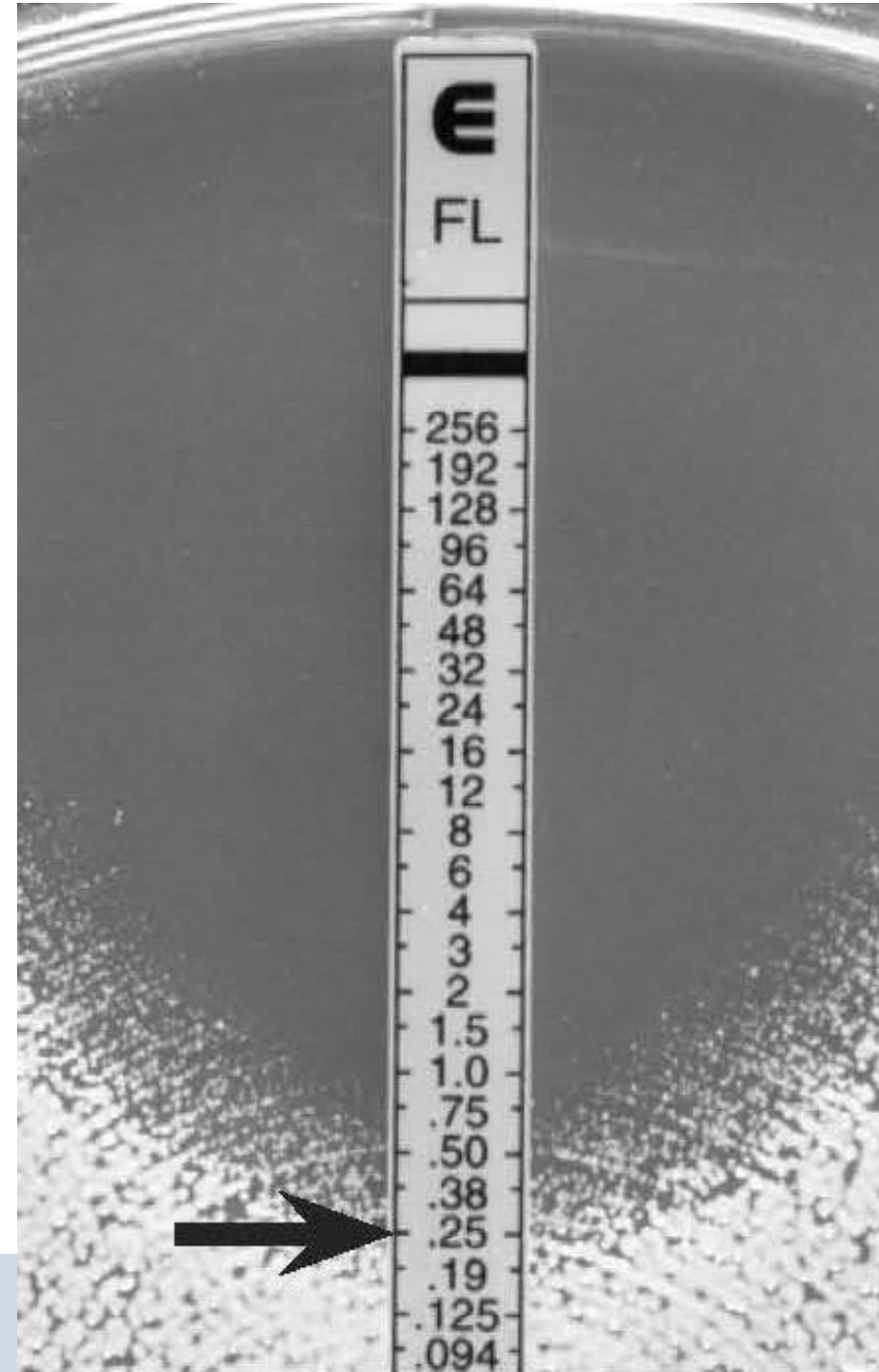
- Kweken: speciale voedingsbodems: Sabouraud(dextrose)agar (met antibiotica/cycloheximide), bij verschillende temperaturen, boven én onderkant beoordelen, langere incubatieduur
- Identificatie: morfologie: macroscopie+microscopie, groeisnelheid, groeitemperatuur
- Gegroeide kolonies: MALDI-TOF, pcr (sequencen)

Diagnose; gevoeligheid

- Gevoeligheid antimycotica: disks, e-testen en...

Diagnose; azolen-gevoeligheid VIP-check™

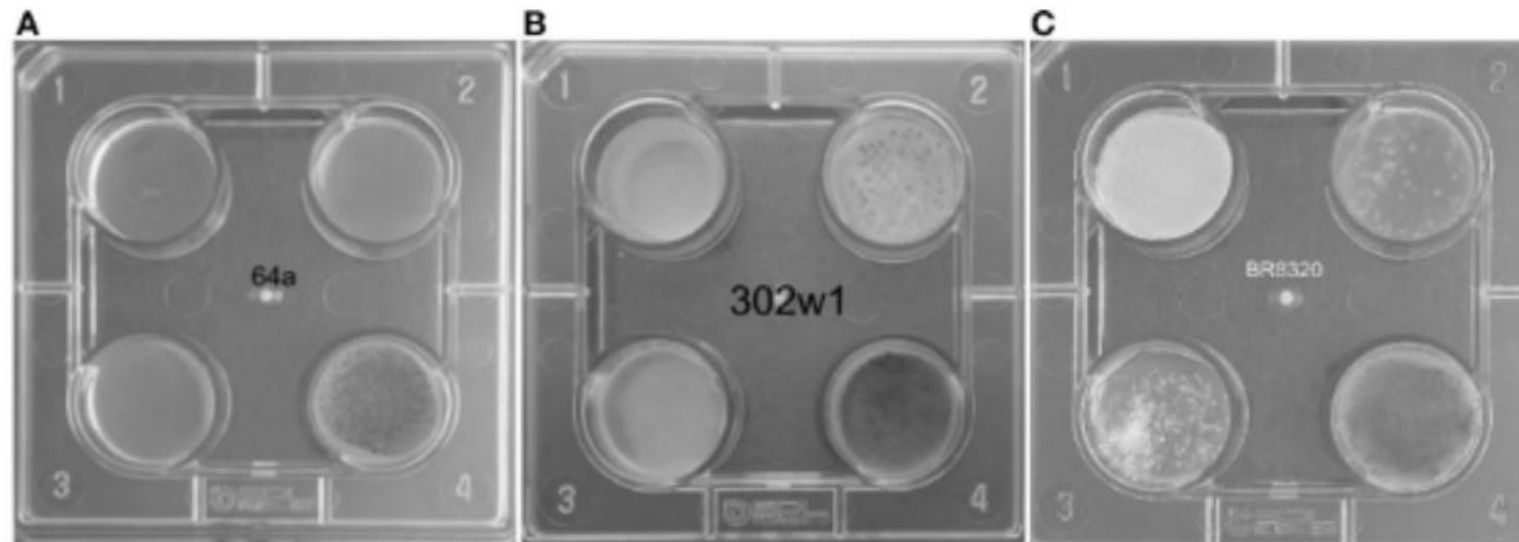

FIGURE 2 | VIPcheck™ plates containing itraconazole at concentration of 4 mg/l (Well 1; top left), voriconazole at a concentration of 2 mg/l (Well 2; top right), posaconazole at a concentration of 0.5 mg/l (Well 3; bottom left) and a control well containing only RPMI agar (Well 4; bottom right) for **(A)** a fully azole sensitive environmental strain of *A. fumigatus* (64a); **(B)** a pan-azole resistant environmental strain of *A. fumigatus* (302w1) and **(C)** an itraconazole resistant environmental strain of *A. fumigatus* (BR8320) showing sporadic growth in the presence of voriconazole and posaconazole.

Therapie

- Azolen lokaal en oraal
- Terbinafine lokaal en oraal
- Seleniumsulfide
- Zinkpyrithione
- Griseofulvine
- (Caspofungin intraveneus)

Dermatomycosen die maar niet genezen

1. Andere oorzaak? DD eindeloos!

- parasieten (*Sarcoptes scabiei*, diermijt, haarfollikelmijt, bedwants, hoofdluis, schaamluis.....)
- bacteriën (*Borrelia*, *Corynebacterium minutissimum*, *S. pyogenes*, *Pseudomonas*.....)
- virussen (rubella, HHV, pokkenvirus.....)
- anders (psoriasis, eczeem, pustulosis palmoplantaris, carcinoom, SLE, trichotillomanie.....)

2. Onderliggend lijden? DD hiv/aids, diabetes, maligniteit....

3. Immuungecompromitteerd: dermatofyten geven diepere infecties door verspreiding via lymfevaten/haarschachten en lokaal pussende lesies (kerion) of folliculitis OF.....

Terbinafine R *Trichophyton indotineae*

- Verspreiding vanuit India
- Lijkt op *T. mentagrophytes* en *T. interdigitale*
- Ernstiger beloop
- India, Zwitserland, Japan, Finland, Denemarken, Bahrein, Rusland, Duitsland, Canada
- Daarom: altijd diagnostiek doen!

Preventie mycologische infecties

- Geen programma's, geen vaccins
- Voorkomen verspreiding door vroege diagnose
- Zoek de bron (school, zwembad, kamp, gevangenis, huisdieren)
- Voorlichting